

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

УКРАЇНСЬКЕ ФУЛБРАЙТІВСЬКЕ ТОВАРИСТВО В РОЗБУДОВІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

(до 10-річчя з дня створення)

Фулбрайтівська конференція «Україна і світ: прагнення змін», яка відбулася в грудні 2009 року в Києві, стала доброю нагодою осмислити зміни, необхідні як Україні, так і світові в цілому не лише для забезпечення їхнього поступу, а й для самого існування. Для України це, вочевидь, можливо лише через повернення в європейський контекст демократичних держав. Шлях реформ, усе ще Україною не пройдений, подолало у ХХ ст. багато держав після здобуття незалежності, зокрема, Фінляндія після 1918 року, Чехія і Словаччина після 1989 р., Литва, Латвія, Естонія після 1991 р. та ін. Цей шлях визначали ефективні соціальні та економічні реформи, розвиток технологій, розбудова університетської освіти. Ці країни мали різні травматичні досвіди, деякі з них зазнали радянської окупації, деякі ні. Україна, на жаль, не уникала ні радянської окупації, ні травматичного досвіду найбільш масштабного геноциду в історії людства, а тому шлях до повернення в Європу, до прориву в Україні значно триваліший і складніший. На відміну, наприклад, від Чехії, де люстрація і якісна політична еліта дали змогу в короткий термін збудувати сучасну європейську державу, в Україні не відбулася люстрація, а тому якісної політичної еліти немає донині. «Не створено основаної на європейських стандартах системи підготовки та добору кадрів, що ґрунтувалася б на суто професійних, патріотичних та ділових якостях людини»¹. Разом із тим, не могу

¹ Зарицький О. Гартування кадрів // Український тиждень. - 2009. - № 45. - С. 39.

не погодитися з Адамом Міхніком, який писав щодо Польщі: «Ми маємо змінити Польщу, ми маємо змінити її звички. Не припустимо, щоб переможець кидав опонентів за ґрати. Це методи більшовиків. Митці, студенти - вони можуть зводити рахунки з минулим. Але не політики», - переконаний Адам Міхнік². Саме громадянське суспільство через неурядові організації, ЗМІ, молодіжні рухи тощо повинно долати спадщину минулого.

На жаль, повноцінного громадянського суспільства в Україні ще не створено. На думку Френсіса Фукуями, тільки після того, як уся українська громада засвоїть «спільний травматичний досвід» і потому перейде до наступного етапу нашого національного відродження - створення єдиної помісної православної церкви, тільки після і внаслідок цього вона відновиться і зможе врешті-решт розбудувати повноцінне громадянське суспільство, яке, за словами Олександра Крамаренка, і стане нашою перепусткою до європейських інституцій, а отже, й до європейської цивілізації взагалі³.

Яким чином наше Фулбрайтівське товариство може і повинно сприяти цим змінам? Адже створене воно було 10 років тому саме як громадська організація, як елемент громадянського суспільства в Україні, з метою сприяння формуванню громадянського суспільства і реформам в освіті та науці. Протягом цих років Фулбрайтівське товариство разом із Програмою ім. Фулбрайта в Україні під керівництвом д-ра Вільяма Глісона (1999-2000), д-ра Марти Богачевської-Хомяк (2000-2006) і нинішнього директора Мирона Стахіва було *містком*, через який фулбрайтівські науковці поширювали в Україні ідеї міжнародної освіти та впроваджували результати своїх наукових досліджень; *корпорацією*, котра давала можливість виразити свою позицію і бути почутими в суспільстві, а також *частиною* інтелектуального життя в Україні. Щорічні Фулбрайтівські конференції стали трибуною, з якої фулбрайтівці з

² Див.: Метью Камінскі. Від солідарності до демократії // Український тиждень. - 2009. - № 46. - С. 37.

³ Олександр Крамаренко. Постгеноцидне буття // Українська правда. - 19 лист. 2009. 13:02.

усіх областей України могли висловитися з актуальних суспільних і наукових проблем в Україні та світі, зокрема, з проблем етичних засад у науці та освіті, автономії університету, ідентичності та пам'яті в Україні тощо. Малі Гранти Інституту міжнародної освіти (ІЕ) допомагали фулбрайтівцям друкувати книги за матеріалами своїх досліджень та брати участь у міжнародних наукових конференціях. Фулбрайтівські Вісники і Щорічники давали можливість висвітлювати наші наукові здобутки і ділитись інформацією про стажування, такою необхідною для тих, хто планує подавати документи на Фулбрайтівську програму.

Фулбрайтівське товариство є також однією з приблизно 65 Фулбрайтівських асоціацій у світі, а тому одним із важливих завдань нашого Товариства залишається налагодження співпраці з ними. Зокрема, на веб-сторінці Американської Фулбрайтівської асоціації є цікава рубрика: Take Action! (Дій!), в якій читаємо: Please Contact Your Senators to Support Increased Funding for Exchanges (Будь ласка, зверніться до Ваших сенаторів для підтримки підвищення фінансування обмінів) тощо.

Наше Фулбрайтівське товариство після 8-ї щорічної конференції «Ідея університету» зверталось до уряду з відкритим листом щодо підтримання автономії університетів, під яким підписались понад 100 фулбрайтівських науковців. У 2007 році українські випускники Програми обговорили проект «Етичного кодексу» членів Фулбрайтівського товариства, розроблений Всеволодом Речицьким, і ухвалили цей Кодекс інтелектуальної чесності. За підтримки Посольства США в Україні, а також за активної участі фулбрайтівського науковця Олександра Пронкевича стало можливим широке обговорення і видання Етичного кодексу фулбрайтівського науковця.

Разом з тим нашому Товариству, кожному з нас уже час не лише звертатися з ініціативами до уряду і наукової спільноти, а й активно відстежувати долю цих звернень і спонукати державних службовців до дії. Слід долучитися до формулювання пропозицій для розробки Державної програми розвитку України на далеку перспективу.

На X Фулбрайтівській конференції «Український проект у XXI столітті» Олександр Мережко, зокрема, зазначив: «Необхідно не лише чітко і чесно визначити ті проблеми, які загрожують існуванню України, та запропонувати шляхи їх розв'язання, а й також розглянути можливі стратегічні моделі майбутнього України, її «прориву» в XXI столітті». Результатом нашої конференції стало формулювання таких найбільш нагальних пропозицій для проекту Державної програми розвитку України на далеку перспективу і прориву України в XXI ст., цей проект активно обговорюється членами товариства.

Безсумнівно, успіх українського проекту в XXI ст. залежатиме від того, наскільки швидко в Україні буде сформоване громадянське суспільство, здатне контролювати владу і спроможне примусити її служити не своїм інтересам, а потребам суспільства. Сприяння формуванню громадянського суспільства в Україні через розв'язання нагальних проблем у науці, освіті, культурі, охороні здоров'я, політиці й економіці було і залишається основною метою Українського Фулбрайтівського товариства.

Мирослава Антонович
Президент Українського Фулбрайтівського товариства